

Čas : 14.- 16. stol. – obdobje ob koncu srednjega in zač. Novega veka

Renesansa: (odkritje sveta in človeka):

- Splošno-umetnostna smer
- Preporod, ponovno odkritje
- Idejni vplivi humanizma, srednjega veka ter antike
- Razvoj v bogatih italijanskih mestih, kjer je bilo mecenstvo pokazatelj ugleda (Firence, Rim, Padova, Benetke)
- Pojav kapitalističnih odnosov in delavstva, uveljavlja se denarno gospodarstvo
- Fevdalci pritiskajo na kmete, zato kmečki upori
- Gutenberg.. izum premičnega tiska, Kopernik... heliocentrični sistem
- Nova miselnost se odraža na znanstvenem področju
- Arhitektura, slikarstvo ... osvoboditev od religioznih in cerkvenih vezi
- Človek postane najvišja vrednota, razum, telesna in duhovna vrednota
- Harmonija narave... ideal harmoničen človek, telesno in duševno razvit

Humanizem:

- Kulturno idejna smer, zajame kulturo, znanost in filozofijo
- V ospredje postavi človeka
- Razpad Bizanca zaradi Turkov, grški učenjaki v Italijo
- Eksperiment v znanosti
- Humanisti so izobraženi meščani Rotterdamski- Hvalnica norosti

Glavni predstavniki v evropski književnosti:

- **Italija:** Giovanni Boccaccio (novelist), Francesco Petrarka (lirik), Michelangelo Buonarotti (sonetist)
- **Francija:** Pierre de Ronsard (pesnik)
- **Španija:** Miguel de Cervantes Saavedra (romanopisec in pesnik)
- **Anglija:** William Shakespeare (dramatik)

FRANCESCO PETRARCA: O, BLAŽEN BODI ČAS POMLADNIH DNI

Francesco Petrarca:

- Osrednji lirik tega časa, najvišje priznanje za pesnike (kronanje z lovorovim vencem)
- Rojen v Arezzu, živi v Avignonu
- Študira pravo, prijateljuje z Boccacciem
- Opeva dekle Lauro, menda poročeno
- Vneti zbiralec antičnih rokopisov

O, Blažen Bodi Čas Pomladnih Dni (str. 64)

Lirski subjekt je pesnik, ki opeva Lauro. Zelo je srečen. Svoje prebujanje = prebujanje narave

Tematika: ljubezenska

Zvrst: sonet

Motiv: čaščenje ljubezni

Slog: liričen

Prispodobе, ukrasni pridevki (blažene želje, blažen kraj), **poosebitve** (misel se je oklenila), **anafore**, **metonimija** (preimenovanje – dvoje oči je cela oseba), **stopnjevanje, enjambement** – miselni prestop verzni konec ni konec misli)

Verz: peterostopični jamb

Petrarkizem - posnemanje Petrarke :

- **Ljubezenska poezija v obliki soneta, kult ljubljene ženske**
- **Vpliva na celotno renesanso** , vse do romantike... tudi Prešeren

Sonet:

- Italijanska pesniška oblika, pojav v 13.st.na Siciliji
- Prvi mojstri- Petrarca, Dante, Michelangelo
- 4 kitice- 2 kvartini 2 tercini
- Verz je italijanski enajsterec
- V kvartinah abab rima prestopna ali oklepajoča abba
- Soneti se lahko povezujejo v cikle(Prešeren – sonetni venec)

GIOVANNI BOCCACCIO:NOVELA O SOKOLU

- Oče italijanskega pripovedništva
- Sodobnik Petrarke, študira pravo
- Piše poezijo in prozo v italijanščini in latinščini
- Prvi italijanski pustolovski, pastirski in psihološki roman
- **Dekameron** - najpomembnejša zbirka novel

Dekameron (zgradba):

- Zgodba, ki traja 10 dni, nastala sredi 14 stol. Ko je v Firencah razsajala kuga
- 10pax iz mesta, dnevno pove vsak eno zgodbo - 100 zgodb
- Anekdote, novele, daljše pripovedi
- Snov: ljubezenska, erotična, ljubezen je poduhovljena, zlasti viteška
- Osebe: plemiči, meščani, zveste žene, menihi, kmetje..
- Čutnost, posmeh klerikalnosti,praznoverju
- Poudarjena prebrisanost, zdravo življenje

Ideja: tipično renesančna, vrednost čutnih užitkov, lepoto človeka, razum, nenaravnost meniškega življenja in odpovedovanja, **z glednost zveste in požrtvovalne ljubezni**

Novela:

- Nastala že v srednjem veku, kot zvrst v renesansi
- Prvi mojster novele je Boccaccio
- Pripoved krajšega obsega, stvarna snov iz preteklosti ali sedanjosti brez pravljичnih dogodkov
- Zgrajena v obliki dramskega trikotnika
- 1 ključni dogodek, malo oseb, ena glavna oseba
- Presenetljiv konec
- Epska širina in zgovornost (nasprotje lirski kratkosti)

Zgodba:

- Federigo (obuboža, ima le hišo in sokola)
- Zaljubi se v Giovanno, ji umre mož, se preseli v bližino Federigove posesti
- Ji zbolni sin, ki je navezan na F. sokola, ga želi imeti
- Giovanna na obisk k Federigu, on ji sokola pripravi za večerjo (vrh)
- Giovanna za to izve, spozna da je F. plemenit človek, se kasneje poroči z njim
- Sin ji umre

Tematika: ljubezen

Snov: viteška ljubezen do plemenite dame

W.SHAKESPEARE: ROMEO IN JULIJA, HAMLET

W.SHAKESPEARE:

- *najpomembnejši dramatik v svetovnem merilu*
- *rojen v Stratfordu sr. 15. Stol.*
- *Odšel je v London, zaposli se kot dramatik in igralec*
- *V stiku z aristokrati, solastnik gledališč*
- *Piše tudi lirsko- epske pesnitve, sonete, glavnina je dramatika (37)*
- *Shakespearsko vprašanje: ali je sploh avtor vseh tako kvalitetnih dram*

ELIZABETINSKO GLEDALIŠČE:

- *Ime po kraljici Elizabeti 1., ki je tedaj vladala*
- *Ni poznala kulis, scene se ne spreminjajo*
- *Skromni rekviziti, dogajanje osredotočeno na besedilo in igralce*
- *Igra poteka brez prekinitev*
- *Priljubljeni napeti prizori (mučenje, dvoboji , ljubezen, spletke...)*
- *Snov je morala gledalce pretresti*
- *Poklicni igralci, ženske ne igrajo*
- *Gledališče najbolj priljubljena oblika razvedrila (razen oblastem)*

SHAKESPEAROVA TRAGEDIJA:

- *Združujejo najvišja življenjska vprašanja (moralna, politična, filozofska)*
- *Dovršene oznake oseb, natančno izoblikovane osebnosti*
- *Prenos razpoloženja na občinstvo*
- *Renesančen slog*
- *Ljubezen, boj za oblast, prijateljstvo, nasprotje med sovraštvom in želji po sreči*
- *Verzi(višji sloji), prozni vložki (preprosti ljudje)*
- *Romeo in Julija, Kralj Lear, Othelo, Macbeth, Hamlet..*
- *Bogate didaskalije, vendar ne čustveno stane*
- *Razklene enotnost kraja, časa in dogajanja*

Piše še: komedije (Komedija zmešnjav, Sen kresne noči), tragikomedije, pastorage, kraljeve drame, romantične igre (Zimska pravljica)

W.SHAKESPEARE: ROMEO IN JULIJA

Vsebinska interpretacija:

- Dramsko delo je tragedija
- Montegi (Romeo) in Capuleti (Julija), spor
- Capuleti priredijo ples v maskah, da bi Juliji lahko predstavili bodočega moža Parisa (knezov)
- Na ples tudi nepovabljen Romeo, srečati hoče Rozalino (nesrečno ljubezen)
- Parisa ni na ples
- Julija in Romeo ljubezen na prvi pogled, izvesta da sta družini sprti, slutita nesrečo
- **Naslednji dan se v največji tajnosti poročita.**
- Tybalt, nečak grofice Capuletove, izziva Mercutio, Benvolia in Romea, Mercutio v dvoboju umre
- Romeo ubije Tybalta.
- Knez Romea izžene iz Verone
- Julija je žalostna, starša mislita da žaluje za bratrancem
- Vrh: Romeo se pretihotapi v sobo Julije, kjer zaužijeta slast telesne ljubezni
- Julija zavrne poroko s Parisom
- Julijino Srečanje s Parisom
- Lorenzo pri spovedi ponudi Juliji rešitev, naj privoli v poroko, popije uspavalno in bo 2 dni zgedala kot mrtva, sledi žalovanje
- Romeo dobi novico, da je Julija mrtva. V grobnici Romeo zagleda Parisa, ki Romea okrivi za smrt, Romeo Parisa ubije. Romeo spije strup.
- Julija se zbudi in vidi mrtvega Romea, zabode se z bodalom
- Lorenzo pove zgodbo obema plemiškima družinama, se sporazumeta
- V mestu zavлада mir

Zgradba tragedije (prostor, čas, osebe, dogajanje):

- 5 dejanj, jih ni delil avtor
- **Prostor:** ni enoten Verona, Mantova
- **Čas:** 15. Stol. , 4 dni ni noči redi julija
- **Osebe:** spoznamo v prvem prizoru, večplastno, natančno izoblikovane, Revni neizobraženci izžarevajo pristna človeška čustva, osebe se delijo na stare in mlade
- Sintetična drama

W.SHAKESPEARE: HAMLET

Vsebinska interpretacija:

- Predzgodba: Danski kralj Hamlet umre. Njegov brat Klavdij se poroči z vdovo. Hamlet sumi, da je Klavdij umoril njegovega očeta.
- Hamletov duh se prikazuje na obzidju, sin se pogovori z njim, izve, da je Klavdij morilec.
- Hamlet se dela norega, Klavdij misli, da je to zaradi Ofelije, hčerke komornika Polonija
- Na dvor potujoči igralci Mišnica, Hamlet spremeni scenarij, prikaže bratomor
- Hamlet ubije Polonija, ki prisluškuje njegovemu pogovoru z materjo. (Hamlet misli, da je Klavdij)
- Klavdij pošlje Hamleta v Anglijo, Hamlet se vrne (gusarji)
- Ofelija znori in utone
- Na pogrebu dvoboj Learta (Ofelijin brat) in Hamleta
- Klavdijeva spletko: dvoboj..leart zastrupljena konica in zastrupljeno vino
- Zamenjana meča, Kraljica spi zastrupljeno vino
- Hamlet zabode Klavdija in tudi sam umre
- Oblast prevzame norveški princ

Zgradba tragedije (prostor, čas, osebe, dogajanje):

Snov: iz danske srednjeveške kronike

Glavna tema: boj za oblast

Ideja: resnica o smislu človekovega bivanja je nedosegljiva

Motivi: materin greh, krvno maščevanje, blaznost, smrt..

Tehnika: Sintetično-analitična

Verz: peterostopični jamb

5 dejanj. Tragičnost junakovega značaja in ne od bogov

Samogovor: Biti ali ne biti

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA: DON KIHOT

Ustvaril je prvi novoveški roman zač. 17.stol.

Veleumni plemič Don Kihot iz Manče

Več novel razvrščenih v epizode

Roman – parodija na viteške romane:

- Obračun s srednjim vekom, z preteklimi ideali, viteško častjo, slavo in ljubeznijo
- 12. Stol.
- Poleg epa najobsežnejša pripovedna zvrst, deljen na poglavja
- Pisan v prozi, izjemoma v verzih
- Dolg dogajalni čas, širok dogajalni prostor
- Različno število književnih oseb
- Glavna oseba se duhovno in življenjsko razvija, romaneskni junak
- Najvišja raven v času realizma (19.stol.), v 20. Stol. Moderni roman
- Viteški, pustolovski, ljubezenski, zgodovinski, biografski, družbeni...
- Sintetični, analitični
- Lahko so iz več delov, trilogije

Primerjava oseb: Don Kihot, Sančo Pansa – idealizem realizem v razmerju do sveta.

- Don Kihot: postaran, obubožan plemič, kateremu glavo so zmešali viteški romani. Suh, dolg, pesniško navdihnjen, predstavnik idealizma
- **Donkilotovstvo:** plemeniti idealizem za premagovanje zla, sanje o svetu lepote in pravice.
- **Boj z mlino na veter:** apriorna obsodba na neuspeh
- Sančo Pansa: oproda, kratek, čokat, treznih misli, preračunljiv, predstavnik realizma

Snov: iz viteških romanov

Glavna tema: 1. Vprašanje idealizma, 2. Vprašanje resnice in videza resničnosti

Ideja: parodiranje viteških romanov, nasprotje med preživeli viteškimi ideali in kapitalistično stvarnostjo

Motivi: vitezovo poslanstvo, čast, hrabrost, slava, brezdolni zmešani plemič

Tehnika: Sintetična

Slog: renesančen, kaže človekovo samozavest, svobodno izbiranje poti

Stil: dialog, retorični govor, vzvišeni govor, banalna izreka, parodija

Prikazal je nesmiselnost vztrajanja pri preživelih idealih in moralah (svoje lastne sanje).

Tragikomičnost:

- *Groza se sprevrča v smeh in obratno. junakove želje so plemenite, a v svetu izpadejo kot norost.*
- *Humoren in optimističen slog v zmeraj manj komičnega, avanture mučne, lik tregičen*